

Ministerul Culturii al Republicii Moldova

**I.P. MUZEUL DE ISTORIE
A EVREILOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

MD-2012, str. Puşkin nr.22, biroul 510B
e-mail: jewishmuseummoldova@gmail.com
web: www.jewish-museum-moldova.com

Ministry of Culture of the Republic of
Moldova

**JEWISH MUSEUM OF THE
REPUBLIC OF MOLDOVA**

MD-2012, str. Puşkin nr.22, biroul 510B
e-mail: jewishmuseummoldova@gmail.com
web: www.jewish-museum-moldova.com

Nr. 30
din 19 06 2023

**Ministerul Culturii
al Republicii Moldova**

Prin prezenta I.P. Muzeul de Istorie al Evreilor din Republica Moldova, solicită înscrierea cimitirului evreesc din comuna Vadul Raşcov, raionul Şoldăneşti, în Registrul monumentelor protejate de stat.

Cu respect,

**Director
Irina ŞIHOVA**

CIMITIRUL EVREIESC DIN VADUL-RAȘCOV

NOTĂ ISTORICĂ

Istoria documentată a satului începe cu secolul al XV-lea, când Vadul Rașcov a fost atestat la 14 ianuarie 1447 ca post fortificat pe Nistru, cu vameși și ostași de pază, ca târg de negustori, călători din țări străine. Denumirea satului se poate citi și pe „Harta Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare Voievod”, compusă după documente vechi și publicată în 1908.

În Dicționarul geografic al Regatului Poloniei, enciclopedie editată în 1880-1902 la Varșovia „Słownik geograficzny Królestwa Polskiego”, satul Vadul Rașcov este descris ca „târg de pe malul drept al Nistrului, județul Soroca al guberniei Basarabia, vizavi de Raszków (Rașcov) din powiatul Olhopol, la aproximativ 50 de verste sud-est. Are 270 de gospodării, 1527 de locuitori, biserică, casă de rugăciune evreiască, 3 fabrici de lumânări (cu o capacitate de producție de 2.600 puduri), port pe Nistru, piețe săptămânale, târg în fiecare a patra săptămână. Se vând cereale, sare, grăsime și lemn”

Zamfir Arbore, în „Dicționarul geografic al Basarabiei” (1904), amintește de târgul Vadul Rașcov: „Vad-Rașcu, târgușor, în jud. Soroca, așezat pe malul Nistrului, centrul volostei cu același nume. <...> Are 492 case, cu o populație de 5244 suflete, din cari aproape 3 mii evrei; biserică, școală de Zemstvo cu 2 clase, poștă și telegraf, șosea via Domuljeni, unde se unește cu șoseaua Soroca-Gura-Camenca. Centrul daraverilor comerciale peste Nistru cu Podolia”.

Poziționarea geografică a localității era mai mult decât avantajoasă. Vad-Rașcovul era situat pe o veche cale comercială și având în vedere facilitatea de a traversa râul, servea negustorilor de pe timpurile Principatului Moldovei și Rzeczpospolitei.

Momentul primei apariții a evreilor în Vadul Rașcov nu este documentat, dar este evident că deja la limita secolelor XVIII-XIX ei își făcuse deja apariția, cele mai vechi pietre funerare din cimitirul evreiesc al satului aparținând aceleași perioade.

Mai târziu, în perioada Imperiului Rus, Vadul Rașcov (Вадъ) capătă statut de târg, iar asta ar putea fi, pe lângă perspectivele pentru a face comerț, explicația stabilirii aici numărului mare de evrei. Istoria satului are o perioadă lungă de un secol și jumătate, poate mai mult, de prezență a evreilor pe moșia satului. Aici s-a stabilit un număr mare de evrei, deseori constituind majoritatea populației din localitate. Astfel datele statistice ale recensământului din 1897 arătau 3237 de locuitori evrei, 3/4 din totalul de 4641 al populației satului, iar conform recensământului din 1930, din 3976 de locuitori – 1958 erau evrei.

Vadul-Rașcov a găzduit și o proprie dinastie rabinică. La începutul secolului al XIX-lea, rabinul Șabtai Zuckerman (1755—1845), un descendent al unei dinastii

rabinice din Apta, a venit să se stabilească în sat. Avea adepți, în principal, din rândul evreilor ce trăiau pe la periferii. După moartea sa, fiii săi, iar apoi nepoții i-au moștenit învățătura. Toți aceștia sunt înhumați în cimitirul de la Vadul Rașcov. Doi dintre strănepoții săi, rabinul Ițhak Meir și rabinul Iakov, au slujit în târg până la începutul războiului și amândoi au pierit în lagărele din Transnistria.

În prezent în Vadul-Rașcov nu mai există familii de evrei. Au ars casele din mahala evreiască, acolo, unde a fost sinagoga cea mare, construită și de bunicul lui Ihil Șraibman, astăzi este școală. S-au mai păstrat doar farmacia, iar pe malul Nistrului – câteva fragmente din baia ritualică (mikva). Sătenii mai țin minte unde erau casele evreilor, locul unde a fost „banca” (întovărășirea de economii și împrumut), oloinița, morile pe Nistru, crama și beciurile evreilor. Astfel, puținele valori patrimoniale ale prezenței evreilor în Vadul Rașcov accentuează importanța salvagădării cimitirului ca monument istoric și arhitectural.

În continuare vom prezenta argumentele noastre referitor la valoarea istorică și arhitecturală a cimitirului evreiesc din Vadul Rașcov și impactul, acer l-ar putea avea asupra dezvoltării turismului.

VALOARE ISTORICĂ

Cimitirul din Vadul Rașcov este unul dintre puținele rămase, starea conservării pietrelor căruia fiind relativ bună în comparație cu majoritatea cimitirelor și poate fi, cu siguranță, considerat model de cimitir evreiesc pentru această regiune a Europei de Sud-Est. Valoarea istorică a cimitirului este accentuată prin valoarea istoriei comunității evreiești de aici, numeric importantă și care a avut un impact clar asupra dezvoltării acestei regiuni a țării. Cimitirul evreiesc are o istorie de peste două secole, ilustrând începuturile și sfârșitul existenței unei comunități evreiești.

VALOARE ARHITECTURALĂ

Cimitirul evreiesc din Vadul Rașcov este un ansamblu uniform de pietre funerare tradiționale, ce reflectă istoria existenței evreilor locali începând cu sfârșitul secolului al XVIII-lea până în anii '50 ai secolului XX și datorită acestui fapt, în cimitir nu sunt pietre din perioada modernă, iar acest lucru îi atribuie un farmec aparte. Cimitirul evreiesc din Vadul-Rașcov este unul dintre cele mai vechi, bine păstrate în forma autentică și, în același timp, pitoresc, fapt datorat asocierii armonioase a peisajului malului Nistrului cu arta originală a sculpturii de pe pietrele funerare. Aici sunt circa trei mii de pietre funerare ce au fixat în piatră istoria evreiască a târgului și cea a artei evreiești cu toate trăsăturile regionale. Cimitirul în sine se distinge printr-un grad ridicat de conservare atât a majorității pietrelor funerare, cât și a complexului arhitectural per ansamblu. Astfel, structura lui este bine definită după sectoare (bărbați, femei, copii, cohanimi, rabini), fapt ce nu este evident

la multe din cimitirele evreiești din țară. Valoarea artistică a sculpturii pe pietrele funerare din cimitir a fost apreciată de mulți specialiști în necropolistică și epigrafie.

IMPACT PENTRU DEZVOLTAREA TURISMULUI

Cimitirul evreiesc din Vadul Rașcov este o atracție incontestabilă pentru turiștii din țară, dar și mai mult de peste hotare, iar recognoscibilitatea lui este certă, fiind un simbol al patrimoniului evreiesc al țării. El este foarte des prezentat pe numeroase pagini web din străinătate, adresate publicului interesat de patrimoniul evreiesc al Moldovei. Proximitatea satului Rașcov de peste Nistru adaugă o plusvaloare perceperii potențialului turistic al cimitirului din Vadul Rașcov, Rașcovul deținând obiective turistice de valoare, cum ar fi sinagoga și unul din cele mai importante din punct de vedere istoric cimitire evreiești de pe malul Nistrului.

dr. Irina ȘIHOVA

cercetător științific superior,
grupul de etnologie a evreilor,
Institutul Patrimoniului Cultural

drd. Iuliu PALIHOVICI

cercetător științific,
grupul de etnologie a evreilor,
Institutul Patrimoniului Cultural

